

Asia: VN/27681/2025

Lausuntopyyntö sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta

Lausunnonantajan lausunto

Kommenttinne arviomuistion luvusta 5 (Valvontalain 1 luku Yleiset säännökset)

Oikeusrekisterikeskus (jäljempänä ORK) kiinnittää rikosrekisteriotteiden luovuttamisesta vastaavana viranomaisena huomiota haasteisiin, jotka liittyvät valvontalain sosiaali- ja terveystalouden määritelmiin sekä lain soveltamisalan määräytymiseen yleisesti. Oikeus tarkastaa rikosrekisteriotteiden työntekijältä on ainoastaan sellaisella palveluntuottajalla, joka tuottaa valvontalaissa tarkoitettuja sosiaali- ja terveystalouden palveluita (henkilökohtaisen avun työntantajamallin mukaan toimivan henkilön ohella). Arviomuistion sivulla 41 kuvastuu palveluntuottajilla ei läheskään aina ole itsellään selkeää käsitystä siitä, mistä järjestelystä niiden toiminnassa on tosiasiallisesti kyse. ORK:lta rikosrekisteriotetta pyytävältä henkilöltä edellytetään sen kuvaamista, että valvontalain 28 §:ssä tarkoitettujen edellytykset rikosrekisteriotteen myöntämiseksi täyttyvät ja siten myös sen vakuuttamista, että hänen tuleva työntantajansa on laissa tarkoitettuja sosiaali- tai terveystalouden palveluita tuottava taho (tai henkilökohtaisen avun työntantajamallin mukaan toimiva henkilö). Työntajat edellyttävät rikosrekisteriotteita myös ilman säädöspohjaa työntekijöiltään, jolloin ORK:n tulee kieltäytyä myöntämästä otetta. Otetta tiettyyn työtehtävään edellyttävälle palveluntuottajalle tulee siten olla täysin selvää, sovelletaanko sen kyseiseen toimintaa valvontalaki, ennen rikosrekisteriotteen edellyttämistä työntekijältä. Tulevan työntekijän, joka rikosrekisteriotetta käytännössä ainoastaan voi pyytää, tulee lisäksi osata kuvata tulevan työntantajansa olevan laissa tarkoitettu palveluntuottaja ORK:lle otetta hakiessaan, koska muutoin otteen myöntämisen edellytyksiä valvontalain 28 §:n mukaisesti ei ole mahdollista todeta.

Kommenttinne arviomuistion luvusta 6 (Valvontalain 2 luku Palveluntuottajaa ja toimintaa koskevat edellytykset)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 7 (Valvontalain 3 luku Palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröinti)

-

Kommenttinne arviomuistion luvusta 8 (Valvontalain 4 luku Omavalvonta)

Arviomuistiossa käsitellään laajasti rikostaustan selvittämiseen liittyviä haasteita. ORK pitää tärkeänä, että lainsäädännön jatkovalmistelussa kiinnitetään huomiota ensinnäkin sekaryhmätilanteiden selkeyttämiseen, joiden osalta tulkinnanvaraisuus on osoittautunut käytännön työssä erityisen haastavaksi. Otteen myöntämisharkinta edellyttää arviomuistiossa todetuin tavoin tarkkoja tietoja asiakkaalta laitoshoidon olosuhteista, kuten osastosta, josta on kyse.

ORK pitää tärkeänä, että otteen myöntämisharkinnassa keskeisten käsitteiden sisältöä, kuten pysyväisluonteisuuden ja olennaisuuden käsitteitä, edelleen täsmennetään. Tällä hetkellä konkreettisia suuntaviivoja harkinnan tekemiseksi on niukalti ja johtoa joudutaan analogisesti soveltaen hakemaan lähinnä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä koskevan oteluovutuksen soveltamiskäytännöstä. ORK arvioi työnantajaa ja työtehtävää koskevien otepyynnöstä ilmenevien tietojen perusteella, onko kysymyksessä sellainen tehtävä, jota varten ote voidaan luovuttaa. ORK kieltäytyy antamasta otetta, jos sääntelyssä asetetut edellytykset eivät täyty. ORK:n otteiden luovuttamiseen liittyvää työtä on mahdollista vähentää automatisoinnin keinoin, mutta harkintaa edellyttävien otteiden kohdalla automatisointi ei ole täysin mahdollista. Tulkinnanvaraisuus on otteiden myöntämisessä haaste: rikosrekisteriotteiden myöntäminen perustuu tapauskohtaiseen harkintaan, jossa ratkaisevaa on hakijan kuvaus työn sisällöstä. Otteen hakija on kuitenkin pääsääntöisesti henkilö, joka on vasta aloittamassa uutta työtä uuden työnantajan palveluksessa.

Arviomuistiossa esitetään, että lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisi arvioida tarvetta laajentaa rikostaustan selvittämisvelvollisuutta koskemaan myös muita kuin palveluntuottajaan työ- tai virkasuhteessa olevia henkilöitä. Tältä osin tulee ORK:n näkemyksen mukaan kiinnittää erityistä huomiota sääntelyn perusoikeuslottuvuuteen ja sitä kautta täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimukseen. Tältä osin johtoa voisi joltain osin hakea esimerkiksi lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetun lain (504/2002) 2 §:ään, jossa säädetään taustan tarkistamisesta myös muiden kuin työ- tai virkasuhteessa olevien osalta. Lisäksi eritoten vuokratyön osalta on huomioitava mahdollisen esittämismahdollisuuden suhde laissa säädettyyn vaatimukseen siitä, että ote tarkastetaan, kun henkilölle annetaan ensi kerran laissa tarkoitettuja tehtäviä. Otetta ei ole tarkoitettu toistuvaan taustan tarkastamiseen työsuhteen kestäessä, joten työsuhteen käsitettä vuokratyössä tulisi tarkentaa. Tarkastamiseen oikeutettujen tahojen piiri on kyettävä joka tapauksessa rajaamaan tarkoin ja yksiselitteisesti siten, ettei oteharkinta vaikeudu monitulkintaisuuden vuoksi. Rikostaustan tarkistamista koskeva sääntely sijoittuu perusoikeusherkälle alueelle.

ORK toteaa edelleen, että mahdollinen selvittämisvelvollisuuden laajentaminen edellyttäisi muutoksia sekä valvontalakiin että rikosrekisterilakiin, mikä tulisi ottaa selkeästi huomioon jatkovalmistelussa. ORK toteaa lisäksi, että mahdollinen selvittämisvelvollisuuden laajentaminen luonnollisesti edellyttäisi ORK:ssa paitsi järjestelmämuutoksia myös kasvattaisi ORK:n työmäärää merkittävästi, mikä sekin tulee huomioida jatkovalmistelussa.

Arviomuistiossa on aiheellisesti nostettu esiin myös digitalisaation kannalta haasteellinen, otteiden käsittelyä koskeva sääntely. ORK toteaa, ettei lainsäädäntö ole kaikilta osin ajan tasalla sähköisen

asioinnin mahdollisuuksien osalta. Lainsäädännön jatkovalmistelussa tulisikin arvioida mahdollisuuksia sujuvoittaa rikosrekisteriotteiden digitaalista käsittelyä, kuitenkin rikosrekisterilain salassapitosäännökset asianmukaisesti huomioiden. Esimerkiksi valvontalain 28 §:n 6 momentissa palveluntuottajalle tai muulle henkilölle asetettu kieltä ottaa nähtäväkseen saamista otteesta jäljennöstä saattaa näyttäytyä ongelmallisena tilanteessa, jossa otteen tarkastamisessa olisi tarpeen käyttää digitaalista apuvälinettä tai sähköisen allekirjoituksen tarkastuspalvelua.

Kommenttine arviomuistion luvusta 9 (Valvontalain 5 luku Viranomaisvalvonta)

-

Kommenttine arviomuistion luvusta 10 (Valvontalain 7 luku Erinäiset säännökset)

-

Kommenttine arviomuistion luvusta 11 (Valvontalain 8 luku Voimaantulo)

-

Kommenttine arviomuistion luvusta 12 (Erinäiset kysymykset)

-

Muut kommenttine arviomuistiosta

Arviomuistiossa on tuotu esille Ahvenanmaan tilannetta koskien valvontalain soveltamista. ORK toteaa, ettei Ahvenanmaalla sen käsityksen mukaan ole tällä hetkellä vastaavanlaista valvontalakia sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta, vaan kummallakin alalla on erillinen lainsäädäntö. Valvontalain esitöistä antamassaan lausunnossa Ahvenanmaan maakuntahallitus on todennut hallituksen esityksen koskeneen oikeudenaloja, joilla maakunnalla on oma lainsäädäntövalta (HE 187/2024 vp, s. 29). ORK:n käsityksen mukaan Ahvenanmaalla kunnilla on tiettyjä sosiaali- ja terveydenhuollon valvontatehtäviä, samoin Ahvenanmaan ympäristö- ja terveydensuojeluviranomaisella (ÅMHM).

ORK kiinnittää huomiota siihen, että mahdollisuus luovuttaa rikosrekisteriotteita iäkkäiden ja vammaisten kanssa työskentelyä varten on rajattu rikosrekisterilaissa tällä hetkellä nimenomaisesti ainoastaan valvontalain 28 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin (rikosrekisterilaki 6 §:n 4 momentti).

Arviomuistion sivulla 73 todetaan, että EU-säätely mahdollistaa lasten kanssa työskentelevien osalta rikosrekisteritietojen pyytämisen EU-laajuisesti myös kolmannen maan kansalaisista, mutta tällaista mahdollisuutta ei ole iäkkäiden tai vammaisten henkilöiden kanssa työskentelevien osalta. ORK selventää tältä osin, että rikosrekisteritietojen säilyttämisestä ja luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (214/2012) 15 § ulottaa ECRIS-tiedonvaihdon koskemaan kaikkia niitä tilanteita, joissa henkilö voi saada itseään koskevan otteen rikosrekisterilain (770/1993) 6 §:n 1–5 momentin nojalla. Näihin sisältyy siten myös 5 momentissa säädetty oikeus saada ote valvontalain 28 §:ssä tarkoitettua tehtävää varten. Tilanne lasten ja iäkkäiden tai vammaisten kanssa työskentelyä varten pyydettyjen tietojen välillä on erilainen

kuitenkin jäsenvaltion vastausvelvollisuuden kannalta. Tietoja pyydettyäessä on toisen jäsenvaltion keskusviranomaiselle ilmoitettava tietojen käyttötarkoitus. Lasten kanssa työskentelyyn liittyvissä pyynnöissä toisen jäsenvaltion keskusviranomaisilla on EU-sääntelyyn perustuva velvollisuus luovuttaa tiedot rikosrekisteristä, kun taas iäkkäiden ja vammaisten parissa työskentelyä koskevien pyyntöjen osalta vastaavaa EU-sääntelyyn perustuvaa velvollisuutta ei ole, vaan jäsenvaltion tulee kansallisen sääntelynsä perusteella arvioida, onko tietojen luovuttaminen tätä käyttötarkoitusta varten mahdollista. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että lasten kanssa työskentelyä varten luovutettu ja iäkkäiden tai vammaisten kanssa työskentelyä varten luovutettujen otteiden sisältö saattaa muodostua erilaiseksi riippuen siitä, saatiinko toiselta jäsenvaltiolta vastaus vai ei. ORK pitää tärkeänä, että mahdollisessa lainsäädännön jatkovalmistelussa huomioidaan edellä mainitut seikat eritoten eri otetyyppien mahdollista ristiinkäyttöä arvioitaessa.

ORK pitää tärkeänä, että valvontalain 18 §:n 3 momentissa tarkoitettu rikosrekisteritiedonluovutus viranomaisten välillä tapahtuisi ensisijaisesti rajapinnan välityksellä. Toistaiseksi ORK:n ja Soteri-viranomaisten välillä ei ole rajapintayhteyttä. Rajapintayhteyttä on lähdetty edistämään vuonna 2023, mutta ORK:lla ei ole tietoa sen käyttöönottoaikataulusta. ORK on luovuttanut tietoja manuaalisesti rikosrekisteristä valvontalain 28 §:n nojalla vähäisessä määrin.

Saarela Jari
Oikeusrekisterikeskus

Laitakari Sari
Oikeusrekisterikeskus